

Történelem és hálósobavarázs Glatz Ferenc szerkesztésében

Különleges könyvajándék *A magyarok krónikája* Glatz Ferenc szerkesztésében. Téli esteken van időnk eltűnődni történelmi sorsunk furcsaságain, s az emberben meg is van a vágy, hogy átengedve magát az olvasásnak, az egész magyar történelmet kibontakozni lássa.

Bevált módszer hátralapozni, megtudni a történet végét. Csakhogy itt elbizonytalanodik az olvasó: valóban ez lenne a megfelelő megoldás? Hagyjuk abba, még mielőtt vége, s menjünk vissza *A középkori magyar nagyhatalom* című fejezethez? Nem, nem a nagyságra irányuló halvány vágyról van szó, hanem arról, hogy 1956-ot és az azt követő időket nem így szeretnénk látni.

A szerzők a forradalom történéseiről szólva azt írják, hogy a politikai rendőrség iránti gyűlölethullám „viszonylagos” destabilizációs tényezője volt az október végi napoknak (688. o.). Ártatlan áldozatok a meglincselt miskolci ávosok és a mosonmagyaróvári sortűz halottai egyaránt, s a Parlament előtti vérengzés és a Köztársaság téri népitélet képei is úgy vannak egymás mellé téve, hogy akár polgárháborút is sugallhatnának. Hiába a tárgyilagos hangnem: e könnyűnél a szerkesztő szándéka szerint a képanyag egyenértékű a szöveggel, tehát sugallhat valami mást is. A forradalmárok elleni perek említésekor **Eörsi Istvánt** és társait láthatjuk csupán, ami előrevetítése is lehet a „demokratikus ellenzék” későbbi történelmi súlyának (695. o.). Persze — mondhatnánk — képzelődés az egész, hiszen ott van Nagy Imre is a 697. oldalon, amikor az utolsó szó jogán beszél. De akkor miért nem láthatjuk Dudás Józsefet, a forradalom harmadikutas képviselőjét, akit az elsők közt végeztek ki?...

Ha a 729. oldalra lapozunk, érthetőbbé válik az előbb megfogalmazott gyanú: „*Kósa Ferenc rendezői, Csoóri Sándor forgatókönyvírói és Sára Sándor operatőri alkotó triászának Ítélet című filmje a Dózsa György vezette parasztfelkelés megidézésével a levert, elbukott kelet-közép-európai forradalmak dilemmáján tételődött (a magyar 1956 és a csehszlovákiai 1968 után): megérte-e, megéri-e a lázadás a vérdíjazatot, a szörnyű megtorlást, nem járhat-e jobban a nép az alkalmazkodó, csendes meghunyászkodással?*”

Hogy ez a szöveg milyen ravasz, mennyire finoman kiszámított, s milyen „okos”, azt *A hontalanság éve* című Janics-könyv kommentálása kapcsán érzékelhetjük igazán. A felvidéki magyarság 1945 és 1948 közötti kálváriáját bemutató műhöz ugyanis Illyés Gyula írt előszót. A kommentár szerint „Az ún. népi-nemzeti irányú ellenzék ekortól a kormányzatot a magyar kisebbségekkel való nemtörődés miatt támadta. Illyés Gyula, ezen irányzat feje, sajátos politikát folytatott: mint élő klasszikus, ha kell, vacso-

ra-, ha kell, vitapartnere a kultúrpolitikai vezetésnek.” (750. o.)

Az olvasó ettől kezdve nem tud megszabadulni a párt és a nemzeti oldal összefonódásának hálósobavarázsától. **Eörsi** a bíróság előtt, Illyés Aczélnál — ugrik be neki, amikor a 774. oldalra váltva az SZDSZ megalakulását nézegeti: „Míg az ún. »népi-nemzeti ellenzék« a szovjet rendszer feloldhatatlan ellentéteinek bírálatát a nemzeti-nemzetiségi kérdés köré csoportosította, addig a »demokratikus ellenzék« elsősorban az államrendszer antidemokratikus jellemzőinek kritikájára összpontosított... Alapítói között ott találjuk az 1950-es évek reformkommunistáit, Nagy Imre követőit, akik éveket töltöttek 1956–62. között a Kádár-rendszer börtöneiben.” Tárgyilagosan azt is mondhatnánk: az MDF alighogy 1988. szeptember 3-án a pályára lépett, november 13-án máris leszállt kapott az SZDSZ-től.

Demokratikusak vagyunk vagy antidemokratikusak? — veti fel a kérdést a rendszerváltás. Erre válaszolandó, vizsgáljuk meg a következő lapon található kis passzust a piacgazdaságról. 1982–84 között — olvashatjuk — a gazdasági munkaközösségek a vállalkozás előiskolái lettek, s rájuk építve született meg a piacgazdaság intézményei továbbfejlesztésének terve. „Kádár a javaslatban a kapitalizmus visszatérését látta, és elutasította azt.” Nagy problémákat azonban nem döntenek el így, sommásan, hanem csak úgy hagynak. Bizonyos személycserék után ugyanis az 1988. VI. törvény lehetővé tette a tisztán vagyonegyesítő társaságok (bt., kft., rt.) alapítását magánszemélyek részéről: e mögött pedig „... a párt- és államapparátus reformszocialista erői, valamint a reformközgazdász értelmiség áll(t).” Ezzel — mondják ki a krónikások — megkezdődött a rendszerváltás gazdasági folyamata. Csakhogy — miután előtte elutasították a kisember kapitalizmusát —, olyan menedzser-kapitalizmust kellett támogatnunk a demokrácia kedvéért, amely alapjában antidemokratikus volt. S ha ez nem tetszik nekünk, könnyen a demokrácia ellenségeivé minősíthetnek minket.

Vagy éppen szkinhedd. „A skeanheadek legnagyobb feltűnést keltő megmozdulására (1992.) október 23-án került sor. Az 1956-os évforduló ünnepségén nyilas jelképeket viselő, Áprád-sávós zászlót lengető bőrfejúek megakadályozták, hogy a köztársasági elnök elmondja beszédét.” (799. o.) Nem olvasták a szerzők a japán Sony cég elmarasztaló jelentését a Bánó-féle kazettáról, vagy Varga Domokos György *A váratlan tanú* című könyvét, amely az eseményeket percről percre regisztrálva bizonyítja az idézett állítás képtelenségét? S miután még az ügyet ma sem zárta le az elvben független magyar bíróság, érthetetlen, hogy ilyen neves történészek

abba a sziklaszilárd hitbe „ringatják” a közvéleményt, hogy a liberális sajtó adta változat történész szemmel is helytálló. Hol a forráskritika? Hol van annak közlése, hogy Göncz Árpád és ’56-os bajtársai közt súrlódások voltak az igazságtétel kapcsán, s az a tömeg, amely fűtyült a Parlament előtt, zömmel ’56-osokból állt? Vagy csak a Bánó-féle változat az értékmérő?

Kedvező korban élünk: pontosan ellenőrizhetjük, mi az igazság az egyik, mi a másik oldalon. Ezért kell írni a konzervatív oldal igazáról is, nehogy a történelemtudomány 50 év múlva — a történészek hanyagsága folytán — elfogult írásokat látatlanban és ellenőrzés nélkül vegyen át. Kinek lesz akkor a kutatók közül ideje, alkalma, lehetősége, pénze s ne adj’ isten: nyelvtudása töprengeni arról, hogyan jöttek létre az ilyen sommás számadások? 1992-t böngészve, szemünkbe tűnik szép kövér betűvel szedve a *Magyar élettér* is. „*Augusztus 20. A Magyar Fórum című lapban megjelent Csurka István tanulmánya, amelyben többek között lemondásra szólította a beteg miniszterelnököt, tel-avivi ügynökként emlegette a köztársasági elnököt, rendőri fellépést sürgetett a rádió és televízió elnökeivel szemben, s felvetette az új magyar élettér megteremtésének gondolatát.*” (799. o.) Csakhogy innen is hiányzik a tacitusi ellentételezés: az, hogy Csurka István tanulmánya mindenekelőtt a rendszerváltás hamis voltáról, kisember- és nemzetellenes vonásairól szól. Aki tanult filológiát és történelmet, az tudja, hogy vonul végig tíz művön ugyanaz az egyoldalúság, ugyanaz a hiba — elmondhatatlanul, kijavíthatatlanul, „dokumentálható anyag”-ként.

A könyv előszava 1995. augusztus 19-re van datálva. Ezért különösen furcsa a szöveges rész utolsó oldalán az az értékelés, hogy az egy évvel korábban kormányzásra szövetkezett SZDSZ-es és szocialista kormánytagok „*Elvben minden adottsággal rendelkeztek: nyitásra kész liberalizmussal és a szociális érzékenységgel rendszerváltás programjával.*” Így, méltóságos pózban örökítik meg történészeink e képtelen koalíciót az utókornak.

*

Ötven év alatt két nemzedék is eltűnik az idő rostáján. *A magyarok krónikája* azonban a könyvtárakban és a családi könyvespolcon megmarad. És élni fog benne a rendszerváltásról szóló hamis fejezet éppúgy, mint a középkori magyar nagyhatalomról szóló rész. S ha az utókor még hanyagabb is lesz, mint mi voltunk, akkor a rendszerváltás krónikája éppoly kórosan fogja befolyásolni utódainkat, mint elődeinket Anonymus csúsztatásai.

Tamáská Péter